

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ НАДАННЯ ДОПОМОГИ І ЗАХИСТУ ЖІНКАМ ПРИ ДОСЯГНЕННІ ГЛОБАЛЬНОЇ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

ANALYSIS OF THE CURRENT PROBLEMS OF PROVIDING ASSISTANCE AND PROTECTION TO WOMEN IN ACHIEVING GLOBAL GENDER EQUALITY

Сорока Л.В., д.ю.н., професор, завідувач аспірантури і докторантури
Науково-дослідний інститут публічного права

Луценко-Миськів Л.І., д.ю.н., професор,
головний науковий співробітник
Науково-дослідний інститут публічного права

Метою статті є аналіз аналітичних документів міжнародних організацій, міжнародних та національних нормативно-правових актів у сфері забезпечення гендерної рівності на підставі якого виокремити стан виконання поставлених вимог визначених у Порядку денному сталого розвитку на період до 2030 року. У статті здійснено аналіз сучасних проблем надання допомоги і захисту жінкам при досягненні глобальної гендерної рівності. З'ясовано, що останні дослідження, що були проведені Організацією ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (ООН-Жінки) та Департаментом з економічних і соціальних питань (DESA) – найбільш незахищеними категоріями залишаються жінки похилого віку та з особливими потребами. Особливо відчутні проблеми мають жінки, які живуть у нестабільних країнах або країнах, що постраждали від конфлікту. Доведено, що незважаючи на те, що під час впровадження нового порядку денного важливо вирішити проблеми ізоляції та вразливості жінок похилого віку та з особливими потребами, а також міжсекторальної дискримінації, ще важливіше вийти за рамки розгляду таких людей тільки як уразливої групи. Вони повинні бути визнані активними учасниками суспільного розвитку, щоб досягти справді трансформаційних, інклюзивних і сталих результатів розвитку. Необхідно основні зусилля спрямовувати на сприяння гідній праці для всіх, але при цьому повинні супроводжуватися заходами щодо зміцнення здібностей жінок похилого віку та з особливими потребами. Визначено, що використання узгоджених на міжнародному рівні етичних принципів та інклюзивних практик, які враховують вікові упередження та особливі потреби під час розробки продуктів і послуг, пов'язаних з новітніми технологіями допоможе досягти поставлених завдань визначених у Порядку денному сталого розвитку на період до 2030 року. Зроблено висновок, що інвалідність, стать і дискримінація нерозривно пов'язані між собою. Тому на додаток до політики та ресурсів, що враховують проблеми гендерного розриву необхідно додатково розроблювати інклюзивні практики, що враховують проблеми жінок похилого віку та з особливими потребами. Ці всі політики і програми необхідно відстежувати, щоб забезпечити як підзвітність, так і сталість.

Ключові слова: гендерна рівність, гендерний розрив, жінки похилого віку, люди з особливими потребами, збройний конфлікт, старіння населення, інклюзивність, міжнародні стандарти, жінки та дівчата, допомога і захист.

The purpose of the article is to analyze the analytical documents of international organizations, international and national legal acts in the field of ensuring gender equality, on the basis of which to single out the state of fulfillment of the set requirements defined in the Sustainable Development Agenda for the period up to 2030. The article analyzes modern problems of providing assistance and protection to women in achieving global gender equality. It was found out that the latest studies conducted by the United Nations Organization for Gender Equality and the Empowerment of Women (UN-Women) and the Department of Economic and Social Affairs (DESA) – the most vulnerable categories remain the elderly and women with special needs. Women living in unstable or conflict-affected countries face particularly significant problems. It has been proven that while it is important to address the isolation and vulnerability of older women and women with special needs, as well as cross-sectoral discrimination, when implementing the new agenda, it is even more important to go beyond viewing such people as only a vulnerable group. They must be recognized as active participants in societal development in order to achieve truly transformative, inclusive and sustainable development outcomes. Major efforts should be directed towards promoting decent work for all, but should be accompanied by measures to strengthen the capacities of older women and women with special needs. It was determined that the use of internationally agreed ethical principles and inclusive practices that take into account age biases and special needs during the development of products and services related to the latest technologies will help to achieve the goals set in the Agenda for Sustainable Development for the period up to 2030. It was concluded that disability, gender and discrimination are inextricably linked. Therefore, in addition to policies and resources that take into account the problems of the gender gap, it is necessary to additionally develop inclusive practices that take into account the problems of older women and women with special needs. All of these policies and programs must be monitored to ensure both accountability and sustainability.

Key words: gender equality, gender gap, elderly women, people with special needs, armed conflict, population aging, inclusiveness, international standards, women and girls, aid and protection.

Вступ. У 1997 році Організація Об'єднаних Націй прийняла першу резолюцію щодо гендерного мейнстрімінгу [1], щоб спрямувати та підтримати держави-члени у виконанні глобальних зобов'язань щодо гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок [2]. Тоді держави-члени погодилися оцінювати диференційовані наслідки для жінок і чоловіків будь-яких запланованих дій, включаючи законодавство, протягом усього циклу політики та програм від фази розробки до процесу оцінки.

Інтеграція гендерних питань набула нового поштовху з прийняттям у вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку Порядку денного розвитку після 2015 року, на якому було затверджено нові орієнтири розвитку. Підсумковим документом Саміту «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» було затверджено 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань [3]. В якому

було з поміж інших завдань визначено досягнення гендерної рівності.

Світу залишилося лише сім років, щоб виконати обіцянки, дані дівчатам і жінкам щодо гендерної рівності, що визначені у Порядку денному сталого розвитку на період до 2030 року. Однак, як показують останні дослідження, що були проведені Організацією ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (ООН-Жінки) та Департаментом з економічних і соціальних питань (DESA) – прогнози невтішні.

Так, згідно їхнього дослідження «Прогрес у досягненні цілей сталого розвитку: гендерний огляд 2023» [4], якщо поточні тенденції збережуться, понад 340 мільйонів жінок і дівчат все ще житимуть у крайній бідності до 2030 року, а майже кожна четверта відчуватиме помірну або серйозну відсутність продовольчої безпеки [4]. Останні невдачі особливо відчутні серед жінок

і дівчат, які живуть у нестабільних країнах або країнах, що постраждали від конфлікту.

Збройні конфлікти спричиняють істотний вплив на найбільш незахищені категорії населення, зокрема осіб похилого віку та з особливими потребами. Адаже зазначена категорія людей, які стали жертвами збройних конфліктів у багатьох частинах світу, стикаються з серйозними проблемами і перешкодами – вони не можуть евакуюватися через відсутність мобільності чи фізичної сили та стають об'єктами насильства і репресій [5]. Наприклад, за підрахунками серед постраждалих в окупованих територіях, що потребують допомоги унаслідок збройного конфлікту в Україні, жінки складають більше половини людей (1,9 мільйона) і більшість із них – це жінки похилого віку [3].

І хоча, як вважають міжнародні експерти, було досягнуто значного прогресу в таких сферах, як освіта жінок, материнська смертність і скорочення гендерних розривів [6], але для досягнення усіх показників у сфері глобальної гендерної рівності – необхідні конструктивні зміни та адекватне фінансування.

Метою статті є аналіз аналітичних документів міжнародних організацій, міжнародних та національних нормативно-правових актів у сфері забезпечення гендерної рівності на підставі якого виокремити стан виконання поставлених вимог визначених у Порядку денному сталого розвитку на період до 2030 року.

Виклад основного матеріалу. ООН-Жінки та Департамент з питань соціального захисту населення ООН регулярно проводили і проводять дослідження щодо прогресу в досягненні гендерної рівності за всіма 17 цілями сталого розвитку (ЦСР). Усього ними було проведено п'ять таких досліджень починаючи з 2019 року.

Останній Звіт за 2023 рік акцентував свою увагу на проблемах жінок похилого віку. Адаже, сьогодні у світі налічується 807,8 мільйонів людей похилого віку, що становить 10 відсотків світового населення, а оскільки жінки переживають чоловіків у середньому на 5,2 року, вони складають більшу частку літніх людей. У 2023 році жінки становили 55,7 відсотка людей віком від 65 років [4]. Поняття «старість» є багатомірним і включає хронологічний (на основі дати народження), біологічний (пов'язаний із здібностями людського організму), психологічний (пов'язаний із психоемоційним функціонуванням) і соціальний вік (пов'язаний із соціальними ролями, такими як дідусь і бабуся). У статті для позначення людей похилого віку буде використано термін, який використовує Організація Об'єднаних Націй [7] – це люди 60 років і більше.

Необхідно також відмітити, що старіння населення відбувається поряд з іншими мегатенденціями, такими як стійка бідність, зростання нерівності всередині країн, зміна клімату, конфлікти та міграція, що впливає на умови старіння людей, їхню здатність робити внески, а також їхню вразливість.

Експерти констатують, що підготовка до старіння населення є життєво важливою для досягнення інтегрованого Порядку денного на період до 2030 року, оскільки старіння перетинає цілі щодо викорінення бідності, міцного здоров'я, гендерної рівності, економічного зростання та гідної роботи, зменшення нерівності та сталого розвитку міст [7]. Таким чином, незважаючи на те, що під час впровадження нового порядку денного важливо вирішити проблеми ізоляції та вразливості багатьох людей похилого віку, а також міжсекторальної дискримінації, ще важливіше вийти за рамки розгляду людей похилого віку як уразливої групи. Люди похилого віку повинні бути визнані активними учасниками суспільного розвитку, щоб досягти справді трансформаційних, інклюзивних і сталих результатів розвитку. А враховуючи те, що жінки похилого віку є центральними дійовими особами в досягненні сталого

розвитку, а їхні виклики, можливості та різноманітність не були повністю сформульовані в Цілях сталого розвитку, було запропоновано ряд змін направлених на вирішення зазначеного дисбалансу.

Для вирішення зазначених проблем необхідна в першу чергу фундаментальна зміна політики та ставлення до старіння та осіб похилого віку взагалі та жінок – зокрема. Замість того, щоб зосереджуватися на негативних аспектах старіння, громадські дебати та політика повинні сприяти розвитку людей похилого віку та сприяння їхньої діяльності. Це можливо через інтегрований та багатогранний підхід, який би передбачав участь у ньому літніх людей. Держава для цього повинна змінити свою політику, збільшити інвестиції в державну освіту, виконання антидискримінаційного законодавства та переконливе формулювання переваг для суспільства, якщо літні люди особи будуть включені у процес розробки цих змін.

Подолання бідності в літньому віці вимагатиме розширення положень соціального захисту та пільг, залучення до офіційних ринків праці, розширення можливостей на основі навичок, знань і досвіду жінок похилого віку, а також визнання (і компенсації) неоплачуваних послуг наданих ними [7]. Значні зусилля необхідно спрямувати на сприяння гідній праці для всіх, але при цьому повинні супроводжуватися заходами щодо зміцнення здібностей жінок похилого віку.

Щоб сприяти працевлаштуванню людей похилого віку, ряд країн усунули вікові бар'єри через антидискримінаційне законодавство за віком, запровадили різноманітні програми, такі як «старші таланти», університети третього віку, а також здійснили такі заходи, як консультування з питань кар'єри, створення робочих місць та гнучкі схеми праці [8].

Емпіричні дані свідчать про те, що наприклад у Швеції праця жінок похилого віку впливала на швидке зростання продуктивності. А у Сполученому Королівстві податки людей похилого віку та їх споживчі витрати та інша економічно цінна діяльність, така як надання соціальної допомоги та волонтерство, за оцінками, становили майже 40 мільярдів фунтів стерлінгів у 2010 році, що більше, ніж витрати на них пенсії, соціальну допомогу та охорону здоров'я разом, і до 2030 року ця цифра зросте до 77 мільярдів фунтів стерлінгів [9].

Отже, потрібно дивитися на старіння комплексно, щоб оптимізувати робочу силу з урахуванням віку, а не розглядати її лише за хронологічним віком. Міжнародні стандарти в технологіях, управлінні людськими ресурсами можуть стати частиною рішення для покращення глобального гендерного розриву в умовах старіння населення. Цифровізація робочих місць, цифрова грамотність, інновації, співпраця між поколіннями та управління знаннями є важливими елементами міжнародного стандарту щодо робочої сили, включаючи жінок похилого віку. А використання узгоджених на міжнародному рівні етичних принципів та інклюзивних практик, які враховують вікові упредження під час розробки продуктів і послуг, пов'язаних з новітніми технологіями допоможе досягти поставлених завдань визначених у Порядку денному сталого розвитку на період до 2030 року.

Наступний бар'єр на шляху глобальної гендерної рівності – це дискримінаційне ставлення до жінок та дівчата з обмеженими можливостями.

У перша в історії Всесвітньої доповіді про інвалідність, що була підготовлена спільно ВООЗ і Світовим банком, говориться про те, що більше мільярда людей у світі сьогодні мають інвалідність, в свою чергу, кожна п'ята жінка живе з інвалідністю [10]. Жінки з обмеженими можливостями відчувають різні типи порушень, включаючи фізичні, психосоціальні, інтелектуальні та сенсорні стани, які можуть або не супроводжуватися функціональними обмеженнями. Крім того, різноманіття жінок з інвалідністю

включає жінок із кількома і пересічними ідентичностями в усіх контекстах, таких як: етнічне, релігійне та расове походження; статус біженців, мігрантів, шукачів притулку та внутрішньо переміщених жінок; ЛГБТК+ідентичність; вік; сімейний стан; що живуть з ВІЛ або страждають від нього [11].

Внаслідок суттєво відмінного життєвого досвіду, заснованого на цих факторах, жінки та дівчата з обмеженими можливостями часто витісняються на крайній край і зазнають глибокої дискримінації. Це може призвести до: а) зниження економічного та соціального статусу; б) підвищення ризику насильства та жорстокого поводження, включаючи сексуальне насильство; в) дискримінаційні практики за ознакою статі; г) обмежений доступ до освіти, охорони здоров'я (включаючи сексуальне та репродуктивне здоров'я), інформації, послуг, правосуддя, а також до зменшення їхньої участі у громадянській та політичній сферах.

Визнаючи, що гендерно-нейтральні підходи до залучення людей з обмеженими можливостями зберігають дискримінацію та вразливість, ООН-Жінки докладає спільних зусиль для сприяння залученню осіб з обмеженими можливостями та гендерної рівності, зокрема шля-

хом встановлення та зміцнення партнерства та сприяння поширенню голосів жінок і дівчат з обмеженими можливостями. Активна участь і консультації з жінками з інвалідністю та їх представницькими організаціями сприяли гендерній рівності та інклюзивним діям на всіх рівнях. У 2017 році для посилення інституціоналізації своєї роботи в цій сфері «ООН-Жінки» створила внутрішню Глобальну робочу групу з проблем інвалідності та інклюзії та спеціальну спільноту практиків інклюзії інвалідів для підтримки розробки та впровадження корпоративної стратегії «ООН-Жінки» з цього питання [11].

Висновки. Інвалідність, стать і дискримінація нерозривно пов'язані між собою. Тому на додаток до політики та ресурсів, що враховують проблеми гендерного розриву необхідно додатково розроблювати інклюзивні практики, що враховують проблеми жінок похилого віку та з особливими потребами. Ці всі політики і програми необхідно відстежувати, щоб забезпечити як підзвітність, так і сталість. Жінки з обмеженими можливостями та жінки похилого віку та їхні сім'ї повинні отримувати принаймні такий самий рівень догляду та підтримки під час збройного конфлікту, щоб вони могли продовжувати самостійне життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Coordination of the policies and activities of the specialized agencies and other bodies of the United Nations system. 1997. URL: <https://www.un.org/womenwatch/osagi/pdf/ECOSOCAC1997.2.PDF>
2. Hosein G., Basdeo-Gobin T., Rosa L. Gény Gender mainstreaming in national sustainable development planning in the Caribbean. 2020.
3. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй Україна. URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs>
4. Progress on the Sustainable Development Goals: The gender snapshot 2023. URL: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2023/09/progress-on-the-sustainable-development-goals-the-gender-snapshot-2023>
5. Предибайло А.І. Міжнародний захист осіб похилого віку під час збройних конфліктів. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 5. С. 435–438. URL: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/12/82.pdf>
6. Media advisory: How (un)equal is our world? Latest UN report to reveal the state of gender equality globally. 2023. URL: <https://www.unwomen.org/en/news-stories/media-advisory/2023/09/media-advisory-how-unequal-is-our-world-latest-un-report-to-reveal-the-state-of-gender-equality-globally>
7. Ageing, older persons and the 2030 agenda for sustainable development. United Nations Development Programme. URL: https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2017/08/Ageing-Older-Persons-and-2030-Agenda_Issues-Brief-low-resolution-.pdf
8. Monitoring of population programmes, focusing on changing population age structures and sustainable development, in the context of the full implementation of the Programme of Action of the International Conference on Population and Development : report of the Secretary-General, 2017. <https://digitallibrary.un.org/record/859428>
9. Cook J. The socioeconomic contribution of older people in the UK. *Working Older People*. 2011;15(4):141–146. doi:10.1108/13663661111191257
10. World Report on Disability 2011. World Health Organization. 2. URL: <https://www.who.int/teams/noncommunicable-diseases/sensory-functions-disability-and-rehabilitation/world-report-on-disability>
11. Women and girls with disabilities. Un Women. 2URL: https://www.unwomen.org/en/what-we-do/women-and-girls-with-disabilities#_ftn1